

ویراستاران:

لوئیس ویس، کامرون مک کارتی، و گرگ دیمیتزیادیس

ایدئولوژی، برنامه‌ی درسی و جامعه‌شناسی نوین آموزش

بررسی کتاب مایکل اپل

ترجمه‌ی

نازیر میرزابیگی

This is a Persian translation of
***Ideology, Curriculum, and the
New Sociology of Education: Revisiting the Work of Michael Apple***
Edited by Lois Weis, Cameron McCarthy, and Greg Dimitriadis
Routledge, New York & London, 2006
Translated by Nāzanin Mirzābeigi
Āgāh Publishing House, Tehran, 2018
info@agahbookshop.ir

عنوان و نام پدیدآور: اپیدئولوژی، برنامه‌ی درسی و جامعه‌شناسی نوین آموزش؛ بازیابی اثر مایکل اپل /
ویراسته‌ی لوئیس ویس، کامرون مک‌کارتی، گرگ دیمیتریادیس؛ ترجمه‌ی نازنین میرزاییگی.
مشخصات نشر: تهران: آگاه، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری: ۳۳۴ ص.
شابک: ۷-۳۹۳-۴۱۶-۹۶۴-۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: زبان اصلی: Ideology, Curriculum, and the New Sociology of Education: Revisiting the Work of Michael Apple, 2006.

موضوع: جامه‌شناسی - اجتماعی - ایالات متحد (Educational Sociology - United States)
موضوع: آموزش و پرورش - اجتماعی - ایالات متحد (Education - Social Aspects - United States)
موضوع: برنامه‌های درسی - اجتماعی - ایالات متحد (Curriculum Evaluation - United States)

شناسه‌ی افزوده: مک‌کارتی (Cameron), کامرون (1948-), م. ویراستار

شناسه‌ی افزوده: لوئیس (Lois), لوئیس (1948-), م. ویراستار

شناسه‌ی افزوده: دیمیتریادیس (Dimitriadis), گرگ (Greg), ۱۹۶۹-، م. ویراستار

شناسه‌ی افزوده: نازنین، ۱۳۶۳-، مترجم

رده‌بندی کنگره: LC۱۹۱/۴ الف ۱۱۰۶

رده‌بندی دیوید: ۱۵/۰۰۶

شماره‌ی کتاب‌شناسی ملی: ۱۳۶۳

لوئیس ویس، کامرون مک‌کارتی، و گرگ دیمیتریادیس
ایدئولوژی، برنامه‌ی درسی و جامعه‌شناسی نوین آموزش

بررسی کتاب مایکل اپل

ترجمه‌ی نازنین میرزاییگی

چاپ یکم ترجمه‌ی فارسی: بهار ۱۳۹۷، آماده‌سازی و نظارت بر چاپ: دفتر نشر آناه

صفحه‌آرا: غلام‌حسین دهقانی، نمونه‌خوان: فرهاد گلچین، ناظر چاپ: هومن بخشی

چاپ و صحافی: فرهنگ‌بان

شمارگان: ۵۵۰ نسخه

همه‌ی حقوق چاپ و نشر این کتاب محفوظ است

انتشارات آگاه

خیابان انقلاب، بین فروردین و اردیبهشت، شماره‌ی ۱۳۴۰. تهران ۱۳۱۴۶

فروش اینترنتی: www.agahbookshop.ir

قیمت: ۳۵,۰۰۰ تومان

فهرست

۷	پیش‌گفتار
۱۳	مقدمه: ایدئولوژی برنامه‌ی درسی و جامعه‌شناسی نوین آموزش
	بخش یکم
۳۱	بارش: جامعه‌شناسی نوین آموزش
	فصل یکم: بازیابی گذشته‌ی ایدئولوژیک
۳۳	جامعه‌شناسی انتقادی، نظریه‌ی جنسیت، برنامه‌ی درسی مدرسه
	فصل دوم: طبقه‌ی اجتماعی، دانش مدرسه، ایدئولوژی درسی پنهان
۵۹	نظریه‌پردازی مجدد بازتولید
۷۱	فصل سوم: تحصیلات، قدرت، و تبعید روح
	بخش دوم
۹۵	چالش‌های نظری معاصر
	فصل چهارم: هدایت انتقادی تنش‌ها
۹۷	ایدئولوژی، قدرت/دانش، و تدوین برنامه‌ی درسی
	فصل پنجم: آیا ما در حال پیش‌رفت ایم؟
	ایدئولوژی و برنامه‌ی درسی در عصر «هیچ‌بچه‌ای نباید عقب
۱۲۵	بماند»

فصل ششم: تدریس پس از بازار

۱۵۷

از کالا تا جهان وطن

بخش سوم

۱۹۳

درباره‌ی فضاهاى امکان

فصل هفتم: بیان مجدد پژوهش رقابتی و «دموکراسی غلیظ» به مثابه

۱۹۵

پروژه‌های سیاسی روش

فصل هشتم: (باز)نگری دانش، سیاست، و تغییر

۲۲۵

معارف‌های آهرشی

فصل نهم: تعین موقت آموزش

۲۴۹

پژوهش ملیت‌پل اهل و تعهد سیاسی در بافت برزیلی

۲۷۳

پس‌گفتار: آموزش اسفاده، سیاست، و جهان واقعی

۲۹۳

پیوست: مصاحبه‌هایی با «ایکتر دیو» اهل

۳۲۹

درباره‌ی نویسندگان

پیش‌گفتار

جف ویتی

یکی از مهیج‌ترین دوره‌های حرفه‌ی دانشگاهی من زمانی بود که به‌عنوان استاد مدعو در دانشگاه ویسکانسین-مایسون کار می‌کردم، درست بعد از انتشار کتاب *ایدئولوژی و برنامه‌ی درسی* (۱۹۷۶، ۲۰۰۴).

در آن زمان هرچند مایکل دایر، اپل در طول دهه‌ی ۱۹۷۰ به این‌جا آمده بود و با افرادی چون باسیل برنستاین، مایکل یانگ، راجر دیل، و خود من ارتباط داشت، اثرش در بریتانیا نسبتاً ناشناخته بود. مایکا یانگ رمن نیز یکی از مقالات او را در کتاب *جامعه، دولت، و تحصیلات* (یانگ و رمن، ۱۹۷۶) خود منتشر کرده بودیم. تا حدی به همین دلیل، اثر او ابتدا مورد توجه جامعه‌شناسان بریتانیایی آموزش قرار گرفت، نه در حوزه‌ی مطالعات برنامه‌ی درسی و دیگر حوزه‌های مطالعات آموزشی. کمی بعد از این‌که به بریتانیا بازگشتم، از من دعوت شد تا نقدهای نخستین نسخه‌ی *ایدئولوژی و برنامه‌ی درسی* برای *مجله‌ی بریتانیایی مطالعات آموزشی* (جی‌ای‌اس) بنویسم، مجله‌ای داخلی مربوط به کنفرانس دائمی مطالعات آموزشی آن زمان. این اولین مروری بود که از من خواسته شد برای آن مجله، که در آن زمان باسابقه‌ترین مجله‌ی مؤسسه‌ی مطالعات آموزشی بود، بنویسم. گمان می‌کنم *ایدئولوژی و برنامه‌ی درسی* کتابی بود که ویراستاران جی‌ای‌اس را کاملاً گیج کرده بود و آن‌ها به این دلیل با من تماس گرفتند که اثر خود من نیز خارج از جریان

اصلی قرار داشت. فکر کرده بودند که شاید بتوانم از این کتاب عجیب و غریب از ایالات متحد سر در بیاورم.

البته، در سال ۲۰۰۴، خیلی‌ها مرا در مقام سرپرست نهاد آموزشی دانشگاه لندن، تجسم تشکیلات آموزش در بریتانیا می‌دانستند - و حتی این احساس وجود داشت که خود مایکل اپل بخشی از تشکیلات آموزش در ایالات متحد و فراتر از آن به حساب می‌آمد، هرچند او از پذیرش این نقش اکراه داشت.

در قضا، پیش‌تر در دهه‌ی ۱۹۷۰، ما هر دو درباره‌ی مفهوم «سنت‌گزینش»^۱ ریموند ویلیامز مطلب نوشته بودیم. گرچه ما این مفهوم را بیش‌تر برای تحلیل برنامه‌ی درسی مدرسه و اصلاحات به کار بردیم، برای برنامه‌ی درسی خود مطالعات آموزشی نیز می‌توانست به کار برده شود. در آن زمان، کار ما بخشی از فرهنگ مسلط در آن رشته نبود. این مفهوم حتی در تن‌ها^۲ خود ما نیز تا حدی نادیده گرفته می‌شد. در واقع، آن احساس غریب [غیرخود] بودن^۳ مان نیروی بود که من و مایکل را به سوی هم می‌کشاند. ما برای انتشارات چاپ گام نام و در مجلات رادیکال مطلب می‌نوشتیم. به خاطر می‌آورم که در کنفرانس‌ها^۴ انجمن تحقیقات آموزشی امریکا (ای‌ای‌آر‌ای)^۵ اتاق‌های کوچکی به مایکل اختصاص داده می‌شد در حالی که مخاطبان بسیار زیاد او مجبور بودند از داخل راهروها به - رفتن او گوش کنند.

اکنون همه‌چیز تغییر کرده و آثار ما وارد جریان اصلی شده است. حتی برخی ممکن است این دیدگاه را انتخاب کنند که کار ما با فراموشی^۶ از «تلفیق»^۷، مفهوم کلیدی دیگری در کار ریموند ویلیامز که مایکل در *ایدئولوژی و برنامه‌ی درسی* بسیار از آن استفاده می‌کرد، به بخشی از سنت گزینشی مطالعات آموزشی^۸ ماص تبدیل شده است. به نظر ویلیامز، این مفهوم مستلزم این بود که معانی بازتعبیر یا در قالب‌هایی ریخته شوند که دیگر عناصر فرهنگ مسلط مؤثر را تأیید کنند یا حداقل نقض نکنند. بعداً به این موضوع باز خواهم گشت.

وقتی نخستین بار *ایدئولوژی و برنامه‌ی درسی* را مرور کردم، با مرتبط دانستن آن با اثر دیگر محققان «انتقادی»، محققانی هم‌چون جین آنیون و هنری ژيرو، به میزانی

1. American Educational Research Association (AERA)

2. incorporation

که (دست‌کم در نگاه به گذشته) زیاد قابل توجه نبود، آن را بسیار ساده‌انگارانه در ردیف سنت «انتقادی» در حال رشد در مطالعات برنامه‌ی درسی ایالات متحد قرار دادم. هم‌چنین با شروع از کتاب *دانش و کنترل* مایکل یانگ (یانگ، ۱۹۷۱) و اثر بعدی‌ای که من و او با هم نوشتیم (ویت و یانگ، ۱۹۷۶؛ یانگ و ویتی، ۱۹۷۷)، این کار را، البته این بار با توجه بیشتر، به نوعی نظریه‌ی اجتماعی و فرهنگی نو مارکسیستی مرتبط دانستم که به «جامعه‌شناسی، به اصطلاح، نوین آموزش» در بریتانیا شکل بخشیده بود.

من در نقد خود پیشنهاد کردم، همان‌طور که در بحث‌های مفصلی که در مدیسون در آن سال ۱۹۷۹ داشتم می‌گفتم، که *ایدئولوژی و برنامه‌ی درسی* به اندازه‌ی کافی به برخی مشکلات واقعی در پروژه‌ی مایکل نمی‌پردازد. به عنوان مثال، مرتبط ساختن «اصول سیاسی باولز و گینتس به تحلیل فرهنگی بوردیو آن‌گونه که مایکل پیشنهاد می‌کرد واضح و روشن نبود. هم‌چنین گفتم که با ایجاد بینشی از واقعیت آموزشی که گاهی، با تکیه بر حضور فراگیر سلطه، تضاد و تناقض را پنهان می‌کند، تعبیر او از مارکسیسم «اسی» که «رکود» رایانه است، این چیزی بود که من آن را تر «تناظر پیچیده»^۱ نامیدم. در این کتاب به مفاهیم مقاومت و مبارزه بسیار کم توجهی شده بود، گرچه می‌توانستم به اهمیت رو به رشد آن‌ها در کار جدیدی اشاره کنم که او وقتی من در مدیسون بودم «نیست» همان‌طور که در طول مکالمات طولانی‌مان گفته بودم، او باید در مورد جایگاه بالقوه مبارزه و ماهیت فعالیت‌های ضدسلطه پیش‌تر صحبت می‌کرد.

کتاب‌های بعدی مایکل از لحاظ نظری و سیاسی بیش از پیش «سخت» شده‌اند، گرچه می‌دانم که، مثلاً، برخی پسامدرن‌ها استدلال می‌کنند که او ایده‌های آن‌ها را به شیوه‌هایی ضمیمه کرده — یا گنجانده — است «که دیگر عناصر رویکرد اصلی او را تأیید می‌کنند یا حداقل نقض نمی‌کنند». به طور مشابه، تأکید روزافزون بر مسائل نژاد و جنسیت همواره با تحلیل طبقاتی در کار اولیه به راحتی همساز نشده است، گرچه مایکل در آن زمان می‌کوشیده است با مشکلات پیش رو جداً برخورد کند.

1. functionalist

2. complex correspondence

مایکل نیز، مانند من، به دلیل بدفهمی لنین و گرامشی و از این رو اتخاذ رویکرد نامناسب در مورد استراتژی سیاسی از جانب نولنیست‌ها مورد حمله قرار گرفته است. رامین فرهمندپور (۲۰۰۴)، آخرین منتقد لننیست مایکل، برخی مسائل مهم استراتژی را مطرح می‌کند، درست همان کاری که دیوید رینولدز - که اکنون با کمال تعجب مشاور آموزشی حزب کارگر جدید در بریتانیا است - در مورد اثر خود من در دهی ۱۹۸۰ انجام داد (رینولدز و سالیوان، ۱۹۸۰). من و مایکل درباره‌ی برخی از این مسائل، که از حوزه‌ی ایدئولوژی و برنامه‌ی درسی بسیار فراتر می‌روند، در مقاله‌ی مشترک‌مان - در واقع، تنها مقاله‌ی مشترک ما - در مورد «شکل‌دهی پسمادرن در سیاست آموزشی» برای مدت طولانی بحث کرده و مطلب نوشته‌ایم (اپل و ویتی، ۱۹۹۶، ص ۶۷). مبادلات بیست و پنج‌ساله‌ی ما درباره‌ی این موضوعات هنوز ادامه دارد.

تصور می‌کنم حوزه‌ی که من و مایکل تا حدی در آن اختلاف نظر داریم نقش تحقیق تجربی در دانش انتقادی است. در گذشته در ۱۹۷۹، همان‌طور که در این نوشته به آن اشاره کردم، اکثر توصیف‌ها از نیارکسیست‌ها از تحصیلات در بریتانیا بیش از حد انتزاعی بود. متأسفانه تحقیق در کلاس‌های درس به عهده‌ی کنش‌گرایان نمادین و قوم‌پروشناسان گذاشته شده بود. بنابراین، من به نشانه‌ی تأیید گفتم که کتاب مایکل تلاش کرده است این نظریه را با داده‌های تجربی حاصل از، مثلاً، قوم‌نگاری یک کلاس در مهد کودک، تحلیل محتوای برنامه‌های درسی علوم و مطالعات اجتماعی، و مطالعات تاریخی اصلاح برنامه‌ی درسی شرح دهد. بخش عمده‌ی این مسئله، همان‌طور که مایکل در پیش‌گفتار چاپ سوم «خاتمه» آن را تأیید کرد، نتیجه‌ی مشارکت نانسی کینگ و بری فرانکلین در ایدئولوژی و برنامه‌ی درسی بود.

اکنون با مطالعه‌ی مجدد بازبینی خودم، فکر می‌کنم این موقعیت قدری تغییر کرده است. کار انتقادی در بریتانیا، به‌عنوان مثال، با اثر هم‌کارم استفان بال و هم‌کاران دیگر او تجربه‌محورتر شده است. در این میان، درست است که اثر امریکایی دقیقاً انتزاعی‌تر نیست، اما می‌توان گفت که کم‌تر تجربه‌محور است. وقتی مطلب زیر را برای پشت جلد چاپ جدید ایدئولوژی و برنامه‌ی درسی می‌نوشتم،

منظورم تمجید از آن بود: «این یکی از بانفوذترین و خردمندانه‌ترین توصیف‌ها در این باره است که چه‌گونه ایدئولوژی در برنامه‌ی درسی آشکار و پنهان تحصیلات و اصلاح مدرسه و از طریق آن‌ها عمل می‌کند». با وجود این، می‌توانم بینم که این اثر هم‌چنین ممکن است اشاره‌ای به نبود نسبی کار تجربه‌محور (به همان اندازه مؤثر) در ایالات متحد از آن زمان در نظر گرفته شود. این اثر ممکن است، به نوبه‌ی خود، چیزی در باره‌ی اولویت‌های نسبی تحقیق آموزشی در این دو کشور را عنوان کند، نشانی از این واقعیت که کار انتقادی در ایالات متحد، دست‌کم از لحاظ مالی، کا... بیفتاده است.

این گفته شاید ما را به جایی بازگرداند که بینیم اثر خود مایکل تا چه حد در جریان اصلاح ادغام شده، یا نشده، است. البته بی‌تردید این احساس وجود دارد که ادغام شده است. او در ادامه می‌گوید: «ایدئولوژی و برنامه‌ی درسی را ناشران آن یک متن «سیک» می‌شناسند، و به آن در ادبیات به صورتی گسترده، حتا کیلومترها دورتر از بافت سیاسی خاصی که در آن تولید شده است، هم از لحاظ لفظی و هم استعاری، ارجاع می‌دهند. هر هم-مین در پشت جلد این کتاب نوشتیم که اکنون گفتمان سیاست‌های برنامه‌ی درسی مدرسه نسبت به بیست و پنج سال پیش رایج‌تر شده است. این مسئله عمدتاً ناشی از تاثیر این کتاب و کتاب‌های بعدی مایکل است. حدس می‌زنم برخی افراد در جناح راست ممکن است مدعی شوند که، نه تنها این آثار در جریان اصلی ادغام نشده‌اند، بلکه مایکل، می‌کوشد مطالعات آموزشی را «به مستعمره»ی جناح چپ تبدیل کند.

البته، این بافت سیاسی گسترده‌تر از سال ۱۹۷۹، به دلایل مختلف، صورت چشم‌گیری تغییر کرده است. گرچه سلطه، در برخی بافت‌ها، با توجه به اصطلاح بی‌طرفی فنی که در فصل ۶ ایدئولوژی و برنامه‌ی درسی در مورد آن بحث شد حفظ شده است، بافت‌های دیگری نیز وجود دارند که در آن‌ها خود جناح راست به شدت مشتاق سیاسی‌سازی تحصیلات بوده است. خود مایکل در درون آن مبارزات وسیع‌تر، آشکارا عمیقاً از دیدگاه‌های آموزشی مسلط معاصر فاصله می‌گیرد [یعنی در آن‌ها ادغام نمی‌شود]. اما، در حالی که بسیاری منتقدان مایکل مبارزات خود را به دانشگاه محدود کرده بودند، او این مسائل را به عرصه‌های بسیار

گسترده‌تری بسط داد و از این طریق وارد قلمرو مخالفان خود شد. خود او در چاپ سوم ایدئولوژی و برنامه‌ی درسی خاطر نشان ساخت که وقتی مخالفان، خود را برای پاسخ‌دادن زیر فشار قرار می‌دهند معلوم می‌شود که مؤلفان تأثیرگذار بوده‌اند. بنابراین، از نویسندگان محافظه‌کار در بنیاد فورد هام و در مجله‌ی *وال استریت* به خاطر اظهار نظرهای تند و نیش‌دار آن‌ها در مورد مطالب جدیدی که در این ویرایش آمده است، تشکر می‌کند. این واکنش، تا حدی، پاسخ‌رسانی به دغدغه‌های من در آن مدرسه بیست و پنج سال پیش است؛ نگرانی از این مسئله که ویرایش نخست مطالب زیادی درباره‌ی چه‌گونگی فراتر رفتن از انتقاد دانشگاهی به ما نمی‌گوید.

کتاب‌نامه

- Apple, M. (1979/2004). *Ideology and curriculum* (3rd ed.). New York: Routledge.
- Apple, M., & Whitty, G. (1999). Structuring the postmodern in education policy. In D. Hill, P. McLaren, M. Cole & G. Rikowski (Eds.), *Postmodernism in educational theory* (pp. 67-87). London: Tufnell Press.
- Farahmandpur, R. (2004). Essay review: A Marxist critique of Michael Apple's neo-Marxist approach to educational reform. *Journal for Critical Education Policy Studies*, 2(1). Retrieved 11/29/05 from <http://www.jceps.com/?pageID=article&articleID=24>.
- Reynolds, D., & Sullivan, M. (1980). Towards a new socialist sociology of education. In L. Barton, R. Meighan, & S. Walker (Eds.), *Schooling, ideology, and the curriculum* (pp. 169-195). Lewes: Falmer Press.
- Whitty, G., & Young, M. (Eds.). (1976). *Explorations in the politics of school knowledge*. Driffield: Nafferton Books.
- Young, M. (Ed.). (1971). *Knowledge and control*. London: Collier-Macmillan.
- Young, M., & Whitty, G. (Eds.). (1977). *Society, state and schooling*. Lewes: Falmer Press.